

**Universitat de les
Illes Balears**

Facultat d'educació

Memòria del Treball de Fi de Grau

El joc simbòlic. Observació d'estratègies, organització i recursos en l'Educació Infantil

Aina Julià Barceló

Grau d'Educació Infantil

Any acadèmic 2018-19

DNI de l'alumne:

Treball tutelat per Bernat Sureda Garcia

Departament de Pedagogia i Didàctica Específiques

L'autor autoritza l'accés públic a aquest Treball de Fi de Grau.

Paraules clau del treball:

Joc simbòlic, Educació Infantil, joc simbòlic, organització i recursos.

RESUM

Amb el present treball es pretén demostrar la importància que té el joc simbòlic durant els primers anys de vida dels infants, ja que és fonamental per al seu desenvolupament integral.

Des de l'Educació Infantil i mitjançant el joc simbòlic, hem de facilitar als nins i les nines a desenvolupar una sèrie de competències i actituds que siguin útils per entendre millor el món que els envolta, adaptar-se a ell de la millor manera possible i a la societat.

Per a que el joc simbòlic sigui efectiu, és important que el professorat tengui en compte la formació del professorat, l'organització i els recursos amb els quals hem de comptar com el rol de l'educador, el material, l'espai, el temps i l'avaluació.

PARAULES CLAU: Educació Infantil, joc simbòlic, organització, recursos.

ABSTRACT

The aim of this document is to demonstrate the importance of symbolic play during the first years of life of children, as it is essential for their integral development.

From Early Childhood Education and through symbolic play, we need to make it easier for boys and girls to develop different skills and attitudes that are useful to understand better the world around them, to adapt to it and to society in the best way possible.

For symbolic play to be effective, it is important for teachers to take into account teacher training, organization and the resources that we need as the role of the educator, the material, the space, the time and evaluation.

KEY WORDS: Early Childhood Education, symbolic play, organization, resources.

INDEX

1. Justificació	5
2. Objectius	6
3. Metodologia	7
3.1. Tècniques emprades	8
3.1.1. Observació sistematitzada	9
3.1.2. Tècniques grupals	9
3.1.3. Etnografia educativa	10
4. Marc teòric	12
4.1. El joc simbòlic	12
4.1.1. Evolució	14
4.1.2. Teories més rellevants	15
4.1.3. Organització i recursos	16
4.1.3.1. Rol de l'educador	17
4.1.3.2. Material	18
4.1.3.3. Espai	20
4.1.3.4. Temps	21
4.1.3.5. Avaluació	22
5. Observació	23
5.1. Context del centre	23
5.2. Característiques de l'alumnat	27
5.3. Marc teòric del centre	28
5.4. Formació del professorat	33
5.5. Organització i recursos	34
5.5.1. Rol de l'educador	35
5.5.2. Material	37
5.5.3. Espai	38
5.5.4. Temps	40
5.5.5. Avaluació	43
6. Conclusions	45
7. Referències bibliogràfiques	49
Annexos	51

1. JUSTIFICACIÓ

Una de les coses més importants per als nins i les nines, és sense cap dubte, el joc. Aquest, té un paper fonamental en el desenvolupament integral dels infants en l'etapa d'Educació Infantil. Lee (1977) assenyala que és la principal activitat dels infants i mitjançant aquest, adquireix destreses de supervivència, per tant, podem dir que és una estratègia de supervivència.

Amb el joc simbòlic, els nins i les nines, coneixen el món que els envolta, es relacionen, imiten, experimenten, juguen, recreen situacions de la vida real, interpreten la realitat, s'expressen i, una de les coses més importants, exterioritzen el seu món interior. De la mateixa manera, el joc simbòlic, és una gran eina d'aprenentatge dins l'escola. El joc és una projecció del món interior i es contraposa a l'aprenentatge, en el qual s'interioritza el món exterior fins a fer-lo part d'un mateix. Tal com diu Bruner (2002, p. 212) *"en el juego transformamos el mundo exterior de acuerdo con nuestros deseos, mientras que en el aprendizaje nos transformamos nosotros para conformarnos mejor a la estructura de ese mundo exterior"*.

Gràcies a aquest tipus de joc, els educadors i les educadores, mitjançant l'observació, obtenen una gran quantitat d'informació sobre els infants, que els permet poder detectar possibles dificultats o problemes que presenten, i actuar en conseqüència i de la manera més ràpida i eficient, tant per les famílies com pels infants.

Aprofitant la realització de les pràctiques de l'etapa 3-6 al CEIP Badies (Badia Gran, Lluçmajor), l'enfocament del meu treball és l'observació sistematitzada i etnogràfica de les sessions del taller de joc simbòlic, que es realitzen un cop cada setmana, en petit grup, a més dels espais de joc simbòlic que hi ha dins les aules, per tal de descobrir el tipus de joc simbòlic que duen a terme, l'organització i els recursos emprats, per part d'aquests.

Per tant, l'objectiu del meu treball és fer un recull d'observacions del joc simbòlic al centre, de l'organització, de les estratègies, recursos i propostes que empren, per poder millorar alguns aspectes i potenciar-ne d'altres.

2. OBJETIUS

Els objectius que m'he plantejat per poder realitzar amb èxit aquest treball, són els següents:

- Esbrinar quines teories sustenten el joc simbòlic al CEIP Badies.
- Observar com es desenvolupa el joc simbòlic al CEIP Badies.
- Conèixer la formació, implicació i importància del joc simbòlic al CEIP Badies.
- Observar l'organització i els recursos del joc simbòlic al CEIP Badies.
- Analitzar els resultats obtinguts mitjançant l'observació directa i extreure'n conclusions.

3. METODOLOGIA

Inicialment, abans de parlar de quina és la metodologia més adient per dur a terme el present treball, cal definir metodologia, que segons Iñiguez (1999, p. 109) és *“la aproximación general al estudio de un objeto o proceso, es decir, el conjunto de medios teóricos conceptuales y técnicos que una disciplina desarrolla para la observación de sus fines”*. Em decant per la metodologia qualitativa, ja que realitzaré una investigació per recollir les estratègies, les organitzacions i els recursos que empren les mestres del CEIP Badies, a l’hora de realitzar els tallers de joc simbòlic.

També caldrà definir la investigació qualitativa, que segons Denzin i Lincoln (2005, p. 3) *“consiste en un conjunto de prácticas interpretativas que hacen al mundo visible. Implica una aproximación interpretativa y naturalista del mundo”*. Aquesta treballa amb situacions, persones, conductes..., al mateix temps que vol comprendre el significat d’allò que passa. Segons Martínez (2011) les investigacions qualitatives cerquen la comprensió i interpretació de la realitat humana i social, amb un interès pràctic. Algunes característiques de la investigació qualitativa, segons Martínez (2011) són:

- La metodologia és holística (integral), és a dir, les persones i els grups són considerats com una totalitat.
- Presenta una perspectiva dinàmica.
- És naturalista, és a dir, estudia les persones i grups en el seu ambient natural i en la vida quotidiana.
- És descriptiva, ja que treballa amb les paraules de les persones i amb les observacions de la seva conducta.
- Empra l’observació participant.
- La relació entre l’investigador i les persones o grups és empàtica i la seva interacció és de diàleg i comunicació.
- Acceptació de la diferència i singularitat dels individus, ja que la finalitat és la comprensió de les experiències individuals i/o col·lectives.
- Aquesta investigació es realitza a individus, grups, comunitats o organitzacions.
- Algunes tècniques utilitzades en la investigació qualitativa són l’observació, l’entrevista qualitativa i la investigació no intrusiva.

Per poder realitzar aquest treball, s'ha d'efectuar una recerca bibliogràfica de qualitat, que ens permeti conèixer en més profunditat i detall el nostre objecte d'estudi. A continuació, s'expliquen les diferents fases (Ballester, 2005) que seguiré per realitzar el present treball:

1. Fase preparatòria: definir què es vol investigar.
2. Fase de treball de camp: una vegada es té clara la temàtica del treball, els objectius i la justificació, comença la recerca d'informació.
3. Fase d'anàlisi: s'ha de seleccionar la informació que ens serà més útil i adequada, d'acord amb els objectius que ens hem plantejat.
4. Fase informativa: cal revisar, detalladament, tota la informació aportada al treball i acabar d'incloure les últimes recerques i informacions.

3.1. Tècniques emprades

Dintre de la metodologia qualitativa, hi podem trobar diferents tècniques que Iñiguez (1999) va definir com els procediments de recollida de dades. Les tècniques emprades són les següents:

- Observació participant: consisteix en l'observació del context des de la participació directa de l'investigador. Aquesta observació proporciona descripcions dels coneixements, les persones i les interaccions que s'observen, però també les vivències, experiències i la sensació de la persona que observa. Aquesta tècnica és la que utilitzaré freqüentment, més concretament l'observació sistematitzada, ja que en el dia a dia assistiré a totes les sessions de joc simbòlic, per poder observar les estratègies, l'organització i els recursos que empren les educadores.
- Tècniques grupals: s'entenen com les reunions d'un petit nombre de persones per obtenir informació.

Aquesta investigació qualitativa la duré a terme mitjançant l'etnografia educativa, mètode de recerca emmarcat dintre d'aquesta metodologia.

També, he realitzat una recerca d'informació dintre de diferents bases de dades, per tal de recollir informació útil i encertada. Les bases de dades que he consultat són: Google Acadèmic, REDINED i DIALNED.

A més de saber on cercar la informació, cal tenir clars els criteris de cerca, especialment, les paraules claus. Aquestes, ens permeten accedir a la informació referent a la temàtica que ens interessa. Cal escollir les paraules adequades per a que la recerca sigui efectiva. El cercador que més he emprat ha estat Cercaterm.

3.1.1. Observació sistematitzada

Aquesta tècnica serà el principal mitjà de recollida de dades, ja que la finalitat d'aquest treball és l'observació del joc simbòlic.

Molins (1996, p.1), defineix l'observació com "*mètode d'anàlisi de la realitat que utilitza la contemplació atenta dels fenòmens, les accions, els processos, les situacions, etc.*". A més, Molins (1996) ens diu que pretén comprendre'ls, interpretar-los i treure conclusions. Per altra banda, Coll i Onrubia (1999) defineixen observar com un procés intencional que té com a objectiu cercar informació de l'entorn, utilitzant una sèrie de procediments acords amb uns objectius i un programa de treball.

L'observació sistematitzada, segons Anguera (1982) és la més usual. El seu propòsit consisteix en descobrir i precisar amb exactitud determinats elements de conducta que posseeixen determinat valor predictiu i heurístic. En l'observació sistematitzada, l'observador, sap el que vol observar.

La idea és, cada dilluns i dimarts, assistir a les sessions del taller de joc simbòlic, i anar elaborant un diari on anotar els diversos funcionaments, estratègies i recursos que empren les educadores en les sessions.

3.1.2. Tècniques grupals

Aquesta tècnica l'empraré a les reunions de cicle que es fan setmanalment, on hi assisteixen les tutores de cada aula, la +1 de cada nivell i l'AL.

La finalitat d'aquesta tècnica és dur a terme una conversa on pugui recollir informació i estratègies de totes les mestres de l'escola, i demanar els dubtes que em sorgeixin. Al mateix temps que contrastar les diferents maneres de dur a terme aquest tipus de joc i veure els punts forts i els punts febles d'aquest taller.

3.1.3. Etnografia educativa

Aquest mètode l'empraré per complementar l'observació sistematitzada, ja que em permetrà entendre millors el perquè de les observacions.

Segons Hammersley i Atkinson (2005, p. 15):

“Su principal característica es que el etnógrafo participa, abiertamente o de manera encubierta, en la vida diaria de las personas durante un período de tiempo, observando qué sucede, escuchando qué sucede, haciendo preguntas; de hecho, haciendo acopio de cualquier dato que pueda arrojar un poco de luz sobre el tema en que se entra la investigación”.

És a dir, el seu principal objectiu és aportar dades descriptives dels escenaris educatius, activitats i creences dels participants, que són els alumnes i les educadores. Álvarez (2008) considera que les característiques més destacables de l'etnografia educativa són tres:

- La participació prolongada en el context a estudiar, es refereix a la necessitat de conèixer amb el grup a estudiar durant períodes de temps continuats per comprendre les interaccions que es produeixen.
- L'observació participant de l'investigador com a “natiu marginal”, fa referència al fet que l'etnògraf mai és un més en el grup estudiat, però ha d'integrar-se el màxim possible per realitzar adequadament i amb èxit la seva investigació.
- La descripció reflexiva amb caràcter holístic, suposa, per a l'etnògraf, la necessitat de realitzar un treball on es relacionin els individus, grups o organitzacions amb el seu entorn socio-econòmic, físic i simbòlic.

Per tant, l'etnògraf ha de posseir tres qualitats fonamentals: intuïció, reflexió i empatia.

Un cop realitzades totes les observacions, es realitzarà un buidatge per tal de poder extreure conclusions i presentar propostes de millora.

4. MARC TEÒRIC

4.1. El joc simbòlic

Huizinga va definir el joc com:

“El juego, en su aspecto formal, es una acción libre ejecutada «como si» y sentida como situada fuera de la vida corriente, pero que, a pesar de todo, puede absorber por completo al jugador, sin que haya en ella ningún interés material ni se obtenga en ella provecho alguno, que se ejecuta en un determinado tiempo y un determinado espacio” (Huizinga, 1972, p. 27)

El joc simbòlic és aquell tipus de joc on la realitat es transforma en ficció, “fer com si”. És el joc en què els objectes quotidians deixen de tenir els seus usos habituals per simbolitzar altres que no són presents, a més d’obrir-se a situacions, persones i mons nous.

Apareix entre els dos i els sis anys, com a necessitat biològica i plaer lligat a les emocions, a més de ser una font de plaer i mitjà d’expressió, experimentació i creativitat. Es manifesta mitjançant el moviment, les relacions i el pensament. El fet d’aparèixer en aquesta franja d’edat és important, ja que és quan formen la seva identitat i personalitat, tal com ens diu Licona (2000, p. 2):

“Su importancia estriba en que mediante su ejecución el niño estimula su mente y desarrolla su inteligencia, autonomía e identidad, aspectos que más tarde medirán la capacidad que tendrá el individuo, para utilizar (en el marco de su autonomía e identidad) herramientas mentales traducidas como signos y símbolos en la representación, almacenaje, manipulación y transmisión de la información”.

En aquest tipus de joc, l’equivocació no és un aspecte negatiu tal com diu Maturana, a López (2003, p. 37) *“Los niños no se equivocan porque son como son en el momento en que están y hacen lo que les corresponde hacer en su proceso determinado de adquisición de conocimientos”.*

Segons Piaget i Inhelder (1994), té el seu origen en l’aparició, el desenvolupament i l’evolució de la funció simbòlica, és a dir, consisteix en imitar, simular i representar

situacions, objectes o persones que no estant presents en el moment que es juga. Gràcies al fet que els infants han assolit la capacitat de manejar els símbols (conscientment i intencionadament) i els seus significats, poden deixar de banda la realitat i entrar en un món imaginari i fictici. A través d'aquest joc, es pot observar la capacitat que tenen els infants per posar-se en el lloc de l'altre, deixar de ser ells. Això fa que les nines i els nins adquireixin rols que observen dels adults.

Segons Molina (2008, p.168) entenem el joc com *“una proyección del mundo interior y se contrapone al aprendizaje que se interioriza desde lo externo. Porque a través del juego transformamos el mundo exterior de acuerdo con nuestros deseos”*, és a dir, mitjançant el joc exterioritzam i realitzam les accions desitjades que el món on vivim no ens permet dur a terme. Per tant, *“el juego sirve para alejar aquello que está impuesto por la realidad como signo de placer en el desarrollo”* (Molina, 2008, p.169)

Cal remarcar, que el joc simbòlic té una gran importància en el desenvolupament cognitiu dels nins i les nines, a més de ser un mitjà per afavorir i estimular l'evolució del llenguatge i l'aparició de la competència lingüística. Aquesta evolució és conseqüència de la intenció de voler comunicar-se i imitar, exactament, el llenguatge dels adults, fet que provoca que utilitzin paraules el significat de les quals no coneixen i, fins i tot, emprant paraules que no són adequades per a la seva edat.

Segons Piaget, el joc simbòlic té cinc funcions:

- Compensatòria: dur a terme accions que a la realitat estan prohibides, i al joc no.
- Liquidatòria: recrear situacions desagradables que han viscut i mitjançant el joc les compensen, superen i assimilen.
- Anticipatòria: anticipen els resultats de les accions.
- Alliberació d'agressivitat.
- Canalització dels conflictes.

El joc simbòlic, encara que no ho sembli, també ha de complir unes regles i normes, però són escollides pels infants que juguen en aquell moment. Vigotsky es refereix a la importància d'aquest aspecte relacionant-lo amb l'autonomia moral desenvolupada per Piaget: *“Se trata de sus reglas para sí mismo, reglas, como dice Piaget, de autolimitación y de autorregulación interior. El niño se dice a sí mismo: debo comportarme así y así en este juego”* (Vigotsky, 1982, p. 43). És a dir, els nins i les

nines es diuen a ells mateixos el que han de fer, ells són la seva pròpia autoritat. Aquest fet porta a que, alguns cops, l'infant s'enfadi amb ell mateix.

4.1.1. Evolució

El joc simbòlic, com ja s'ha mencionat, s'emmarca entre els dos i els sis anys, durant aquests anys, el joc simbòlic evoluciona.

Dels dos als quatre anys, els objectes del joc prenen vida, convertint-se en els protagonistes d'aquest. L'infant fa com si dormís, com si mengés.... En aquest punt, el joc simbòlic, principalment, és individual, i s'interromp, només quan l'infant es sent observat.

En aquesta etapa del joc, Slade (1978) va assenyalar dos tipus de joc simbòlic:

- Joc personal: és aquell joc on tot el cos intervé i té gran relació amb el joc sensoriomotor, ja que molts cops, quan el nin o la nina corr darrere una pilota, podem escoltar com al mateix temps narra la jugada com si fos el jugador de futbol. Slade diu que el paper escollit per l'infant és amb el que es sent més identificat.
- Joc projectat: és el moment en que es comencen a introduir objectes, que passen a ser els protagonistes d'aquest. En aquest cas, l'acció corporal no intervé, és la ment que actua. Aquest tipus de joc pot ser parlar amb ninots, construccions... És necessària la capacitat de concentració per canviar les veus, elaborar diàlegs que no tinguin un argument de dues frases...

Entre els quatre i els sis anys, apareix la representació de rols, on els infants adopten el paper dels adults, reals o imaginaris, i les interaccions que hi ha entre ells, per tant, és un joc social i cooperatiu. En aquest moment el joc passa de ser individual a ser un joc col·lectiu, es converteix en un joc més complex i apareixen els primers conflictes. Les principals dificultats apareixen quan els infants s'han de posar d'acord per a que es desenvolupi el joc. Els infants no només juguen a accions que coneixen, sinó que experimenten accions que no han viscut però les poden intuir, per tant, el joc mai comença de zero, sinó a partir d'experiències viscudes per l'infant o per altres persones que l'envolten.

El joc simbòlic de rols desapareix cap als sis o set anys, per passar al joc de regles, encara que cal remarcar, que hi ha flexibilitat i depèn del desenvolupament cada infant.

4.1.2. Teories més rellevants

Hi ha un grapat d'autors que posseeixen teories on es reflecteix la importància del joc simbòlic en el cicle d'Educació Infantil. Entre aquests autors i teories trobam:

Concepció psicoanalítica del joc simbòlic

Aquesta teoria entén el joc simbòlic com a expressió dels desitjos infantils que els adults han censurat.

Un dels autors que defensen aquesta teoria és Freud, que ens diu que el motor de la vida psíquica està en el plaer i en els desitjos insatisfets, i es veuen reflectits en els jocs dels nins i les nines.

Winnicott, sosté que els arguments que els infants exposen en el joc simbòlic estan relacionats amb la seva vida afectiva.

El joc simbòlic segons Piaget

Segons Piaget, les persones construïm de forma activa el desenvolupament, organitzam i adaptam contínuament el nostre coneixement. Per tant, l'adaptació dels esquemes al món, explica el procés d'ensenyament-aprenentatge que vivim.

Per aquest autor, hi ha dues dimensions on adaptar els esquemes: assimilació, adaptar un coneixement als esquemes que ja posseïm, és a dir, utilitzar els esquemes existents per donar sentit als esdeveniments del món; i acomodació, modificar els esquemes existents per introduir un nou coneixement que no encaixa, és a dir, revistar un esquema existent a causa d'una nova experiència.

Al mateix temps, estableix quatre etapes del desenvolupament cognitiu: sensoriomotor, preoperacional, operacional concret i operacional formal. Segons aquestes etapes, l'autor considera que el joc simbòlic es troba al final de l'etapa sensoriomotora i principi de l'etapa preoperacional.

El joc simbòlic des del punt de vista de Vigotsky

Vigotsky considera que el joc simbòlic és una necessitat psicològica per als nins i les nines, a més d'estimular el desenvolupament de les funcions psicològiques superiors. Per a ell, el joc respon a les necessitats no resoltes dels infants i li serveix com a resposta davant la frustració cap al món que no entén. Per tant, els infants satisfan, de manera imaginària, els desitjos insatisfets a través de la representació o reproducció del món adaptat a ells.

Al mateix temps, els infants manifesten comportaments que van més enllà que els corresponents a la seva edat, avançant-se a si mateixos i assimilant conductes superiors al seu desenvolupament cognitiu. Aquest autor ens diu que és durant el joc simbòlic, quan es desenvolupa la imaginació i la creativitat.

Vigotsky (2000), va assenyalar que no existeix cap joc sense regles. Per tant, tot joc imaginari segueix unes regles de conducta. Per aquesta raó, Vigotsky (2000) afirma que el joc simbòlic crea una zona de desenvolupament proper en els infants, ja que durant aquest es comporten sempre per sobre de la seva edat i és considerat com una font de desenvolupament.

Observant les teories dels diversos autors, molts coincideixen en que el joc simbòlic ajuda als infants a comprendre i interaccionar amb el món que envolta, amb el món adult.

4.1.3. Organització i recursos

El joc simbòlic el podem trobar no sols a la cuineta de casa, sinó també dins les escoles, on tot el moment de joc està pensat i planificat amb finalitats educatives i potenciadores, tal com diuen Ruiz de Velasco i Abad (2011, p. 97):

“Quizás se piensa que el niño ya juega en su casa y que con eso puede ser suficiente, pero las condiciones de juego varían dependiendo de los contextos en los que se desarrolla y la escuela no debe autoexcluirse de la oportunidad de ofrecer al niño posibilidades de juego interesantes, teniendo en cuenta que esta institución es además el lugar de reunión por excelencia de grupos de iguales con lo que se puede compartir el juego”

4.1.3.1. Rol de l'educador

L'educador o l'educadora és un agent molt important en el joc, és qui el crea, qui el condiciona, qui l'afavoreix, qui acompanya, ajuda, escolta, observa i reflexiona. El docent o la docent ha d'observar i crear contextos de joc adequats que afavoreixin el desenvolupament i l'aprenentatge dels nins i les nines.

L'educador o l'educadora té tres funcions primordials. La primera és preparar el context de joc, diferenciant el que es pot dur a terme dins l'aula o en les zones comunes de l'escola. Aquí ha de tenir en compte l'espai i els materials emprats, ja que són els principals condicionants del joc dels infants.

La segona és reflexionar sobre la disposició del mestre o la mestra davant del joc, per proporcionar seguretat i ajuda als infants quan aquests la requereixin, estant a prop, amb una actitud disponible però no intrusiva. És a dir, intervenir però sense interferir. Aucouturier (2004) proposa una sèrie de pautes:

- Tenir autoconsciència: l'adult ha de ser capaç de saber quina és la seva situació emocional, per poder estar atent al que succeeix sense implicar-se directament, ja que sinó podria influenciar l'infant i la relació amb ell.
- Ser símbol de llei: l'educador o l'educadora és qui estableix les normes, però sense ser dictatorial. És fonamental que hi hagi un ambient de permissivitat, així sortirà l'expressió espontània i lliure dels infants. A més, és important que aquest indiqui quant de temps queda de joc, així els nins i les nines podran concloure les seves accions.
- Donar seguretat física i afectiva: ha de donar seguretat física i emocional als infants mitjançant l'ajuda directa, sempre que la demanin, o indirecta, a través d'una mirada, un gest, el to de veu...
- Tenir empatia tònica: el mestre o la mestra ha de tenir la capacitat de posar-se en el lloc dels nins i les nines, d'escoltar-lo, d'esperar i d'ajudar-lo, sempre que ho reclamin. És tan important saber esperar com no anticipar ni interrompre l'acció espontània.
- Tenir disponibilitat: no es tracta només de parlar als infants, sinó de deixar que ells mateixos s'expressin, i escoltar-los.
- Establir una relació asimètrica: l'educador o l'educadora ha d'acompanyar als nins i les nines sense posar-se al seu lloc i, sobretot, sense implicar-se. Només ha

d'entrar al joc sempre que sigui necessari per resoldre dificultats. Aquestes dificultats estan relacionades amb els conflictes personals dels infants i els que són conseqüències de la interacció social que es produeixen entre ells.

La tercera i no menys important, és l'observació del joc. S'observa, es registra i es documenta per donar valor a les accions dels nins i les nines, ja que el que no es documenta, no existeix. S'observa com actuen i es comporten, ja que serà una eina útil per reflexionar, comprendre, avaluar i extreure conclusions, tant el que els nins i les nines realitzen com els plantejaments educatius. Si es sap observar, la mirada de l'educador i l'educadora canvia, és humil, obert a les sorpreses i atent al que els infants ofereixen.

Per tant, tal com diu Ruiz de Velasco (2006, p. 10) *“pensamos que el papel del educador ante cualquier actividad del niño debe ser el de permitir, favorecer, observar, registrar, documentar y posteriormente reflexionar sobre ellas para reconocerlas, sacar conclusiones y darles un sentido”*.

Escoltar les interpretacions que fan els infants sobre el que els ha ofert l'educador o l'educadora, serveix per millorar i aprendre. El joc espontani, necessàriament, ha de ser escoltat, ja que és el que senten i pensen els infants.

És important fixar-se en cada detall, ja que cada infant és diferent, únic, duen un bagatge que fa que es comportin i actuïn de la manera com ho fan. Per això, és important observar de manera minuciosa, ja que cada gest facilitarà comprendre'ls i entendre'ls.

Si volem que l'observació tenguí èxit, s'han de tenir en compte els materials, el temps, l'espai i la relació entre els nins i les nines.

4.1.3.2. Material

El material és un dels principals elements que formen part del procés d'ensenyament-aprenentatge dels infants i del joc simbòlic. Qualsevol material es pot utilitzar com a material d'aprenentatge, encara que no tots els materials estan creats amb aquesta finalitat tal com diu Moreno (2013, p. 1) *“multitud de materiales son utilizados en educación infantil con fines educativos, al igual que existe un*

extenso catálogo de materiales que se utilizan con carácter educativo, aunque la finalidad para la cual fueron creados no fuera pedagógica”, però gràcies a la creativitat, imaginació, investigació i experiència dels educadors i les educadores, aquests materials s'adapten a les necessitats i característiques de l'alumnat per tal d'assolir les competències educatives necessàries. Hem de tenir present que és un element molt important a tenir en compte, ja que condicionarà l'autonomia i l'aprenentatge dels infants.

El material ha de complir una sèrie de característiques, entre les quals han de ser:

- Variats
- Naturals
- Atractius tant estèticament com funcionalment
- En bon estat, cuidats
- D'ús quotidià
- El més real possible
- Adaptats a les necessitats i possibilitats dels infants
- Provocar reaccions en els nins i nines
- Ser manipulables, és a dir, els infants els han de poder emprar de manera autònoma
- Potenciar i afavorir l'activitat motora, cognitiva, afectiva i social
- Adaptar al nombre d'infants.

Hem d'evitar material de plàstic, ja que resta riquesa al joc i les accions que poden dur a terme, a la creativitat i la imaginació dels nins i les nines.

Els materials han d'anar canviant en funció de les necessitats dels infants, així provocaran nous interessos, actituds i accions.

La utilització dels materials a Educació Infantil és important per al desenvolupament a nivell global dels infants d'aquest cicle. És fonamental realitzar una bona planificació, confecció i una adequada selecció de materials per tal d'adaptar-los a les característiques individuals de cada alumne/a. Emprar materials adequats és un recurs potencial per poder treballar totes les competències educatives que formen part del currículum.

4.1.3.3. Espai

L'espai ha d'oferir benestar i seguretat, ha de presentar la història del joc, facilitar la combinació del joc individual amb el joc col·lectiu, sense deixar de banda l'atenció a la diversitat. Si l'espai està ben organitzat, pot educar i, fins i tot, substituir els docents. Tot espai ha de permetre la lliure circulació per afavorir l'autonomia dels infants.

Els nins i les nines s'han de sentir identificats amb els elements estètics, espacials i narratius que els recorden a les imatges mentals que tenen creades. En els espais de joc, també hi ha missatges que transmeten connotacions socials i educatives, que influeixen en el comportament, vincles i intercanvis entre els infants i amb els adults. Per tant, la qualitat de l'espai no està definida sols per l'accessibilitat, la il·luminació, l'amplitud, la seguretat, la capacitat de descobrir, la imaginació..., sinó també pels aspectes relacionals i simbòlics.

Maria Antònia Riera (2016), assenyala una sèrie de paràmetres de qualitat per crear espais:

- Habitabilitat: han de ser espais petits, confortables, segurs, ordenats, harmònics, tranquils, relaxats i han de proporcionar intimitat.
- Estètica: quan fem referència a aquest paràmetre, també fem referència a les pells. Aquestes són molt importants pel desenvolupament del joc i l'aprenentatge dels nins i les nines. Són la il·luminació, la dimensió de l'aula, les persones que hi ha, el renou, els colors neutres de les parets, el mobiliari, els materials de fusta i de colors neutres, els objectes que omplen els espais de color, l'equilibri cromàtic, la qualitat i calidesa, i els materials seleccionats.
L'estètica també és el motor de les relacions, sensibilitats, llibertats i expressivitats.
- Identitat: els infants han de sentir que pertanyen a aquell espai i poder fer-lo seu.
- Comunicació: la qualitat dels espais depenen de les relacions que s'hi generin. Han de ser espais que afavoreixin trobades, intercanvis intergrupals i reciprocitats.
- Constructivitat: els espais han de provocar curiositat, diversitat, interacció, iniciativa i conflictes cognitius, motrius, afectius...

- Polisensorialitat: els espais han de tenir un equilibri des del punt de vista sensorial i perceptiu. Han de possibilitar una experiència sensorial rica, mitjançant:
 - o Un paisatge cromàtic: amb diversitat de colors.
 - o Un paisatge matèric: amb materials naturals i diferents textures.
 - o Un paisatge sonor: silenciós, que transmeti tranquil·litat.
- Transformabilitat: un espai que permeti transformar-se en funció dels necessitats i demandes dels infants.
- Narrativa: els espais recullen petjades i memòries de les històries viscudes, d'aquesta manera agrupen les històries de la gent que hi ha passat i els projectes que s'hi ha dut a terme.

S'ha de comptar amb espais movibles i poc estructurats per deixar que la imaginació dels nins i les nines faci la seva funció i, a més, facilitar possibles canvis que requerís.

4.1.3.4. Temps

En relació al temps hem de tenir en compte que és molt important per als infants, ja que no tenen la mateixa noció del temps que els adults. Tots els temps han d'estar ben pensats i estructurats, però amb certa flexibilitat per no transmetre presses o tensions, i serà fonamental raonar els ritmes i necessitats infantils (moments quotidians i les rutines diàries). Per tant, hem de transmetre un temps que ha de ser de calma, sense presses, sempre anticipant les pròximes accions i tenint en compte la diversitat de l'alumnat, que cada un és diferent i tenen ritmes i necessitats diferents uns dels altres, per tant, tal com diu Lurçat (1986, p. 216):

“Para tratar los derechos y necesidades, se partirá de la siguiente idea: los derechos son los mismos para todos los niños. Las necesidades, en cambio, pueden ser comunes a todos, específicas de ciertas categorías y particulares de los individuos. De tal manera que, para que los derechos de todos sean respetados, hay que satisfacer las necesidades que se manifiestan como prioritarias en ciertas situaciones.”

És important per als nins i les nines, que hi hagi una estructura, un ordre en què esdevenen les coses i una duració de les activitats.

A més de dedicar temps als moments de joc, és important dedicar un temps a la conversa, per permetre als infants poder expressar-se verbalment en moments que no són de joc.

4.1.3.5. Avaluació

Hem de tenir en compte que quan parlem d'avaluació, fem referència a un instrument d'investigació, interpretació i comprensió dels processos que els infants duen a terme.

Per tal que aquesta sigui efectiva, és important emprar diferents tècniques com l'observació, el registre i la documentació, per aconseguir uns millors resultats. També és útil tenir uns paràmetres per veure l'evolució educativa dels infants, el seu aprenentatge, sempre tenint en compte que cada infant té un ritme diferent dels altres i comprovar si han assolit els objectius plantejats. A la vegada ens permet analitzar, reflexionar i saber si la proposta presentada és adequada.

Altres aspectes que també es poden avaluar estan relacionats amb el desenvolupament dels infants, com aspectes físics, cognitius, afectius, socials, del llenguatge, entre d'altres. A més d'avaluar les relacions interpersonals, les interaccions entre els nins i les nines i amb l'educadora.

En relació a l'avaluació dels infants, és important que ells també avaluïn les activitats, d'aquesta manera l'educadora podrà aprofundir més, tant en l'avaluació com amb l'autoavaluació.

Gràcies a l'avaluació, serà més senzill veure els aspectes que s'han de millorar en tots els àmbits.

5. OBSERVACIÓ

Durant quasi tres mesos he duit a terme una observació de les sessions del taller de joc simbòlic dels infants de 4 i 5 anys, i algunes sessions dels infants de 3 anys. També, he tengut l'oportunitat de visitar els diferents espais de joc simbòlic que hi ha dintre de les aules. A més, he duit a terme reunions amb totes les educadores del cicle per parlar del joc simbòlic, resoldre dubtes i compartir idees.

A continuació, faré una introducció del centre i l'alumnat, i explicaré la fonamentació teòrica del centre, el funcionament, l'organització i els recursos del joc simbòlic, que he pogut observar, en relació als aspectes teòrics esmentats en l'apartat anterior.

5.1. Context del centre

L'escola Pública Badies està ubicada a la urbanització de Badia Gran, en el terme municipal de Lluçmajor.

Els trets d'identitat del centre i principis bàsics que defineixen i orienten les propostes educatives del centre són:

- Una escola pública oberta a tothom, de tots i per tots
- Una escola oberta al món i lligada a l'entorn on és immersa, on els trets d'identitat propis de la comunitat balear marquen els valors culturals i socials
- Una escola inclusiva i acollidora
- Una escola que forma a l'infant atenent a la seva globalitat
- Una escola on l'intercanvi, la interacció i el treball en grup esdevenen instruments d'aprenentatge
- Una escola on es dóna valor al gust per aprendre i ensenyar
- Una escola lligada a la vida i els canvis socials, culturals i tecnològics del segle XXI
- Una escola que potencia els valors per a la sostenibilitat i el consum responsable
- Una escola en la qual es promociona l'educació per a la salut en el sentit més ampli.

Les principals línies de treball en el centre són els projectes i el treball cooperatiu. A l'escola cada curs elabora les seves pròpies propostes didàctiques, a més d'aquestes, tot el centre s'implica en una sèrie de projectes que pretenen fer més dinàmics els currículums, treballant amb una visió d'adquisició de competències, globalitzar l'ensenyament, compartir l'ensenyament-aprenentatge amb tots els membres de l'escola, i potencial l'aprendre a aprendre.

Aquests projectes no són activitats aïllades, sinó que s'han de contemplar com una manera diferent de treballar el currículum, per tant, cal tenir-les presents a l'hora d'elaborar les programacions d'aula i aprofitar-les per treballar tots aquells aspectes del currículum que poguem incloure. Per aquest motiu, a alguns cursos no empen llibres de text en algunes àrees, fet que permet treballar d'una manera més globalitzada i partint del context de l'alumnat.

Alguns dels projectes estan organitzats de forma conjunta entre tots els professors del centre mitjançant les comissions, on hi ha un representant de cada cicle o alguns responsables que fan arribar al claustre les propostes de treball. Les comissions que actualment hi ha en funcionament són la de medi ambient, salut, revista escolar, festes, treball cooperatiu, informàtica, biblioteca, tractament de llengües i comunicació.

D'altres es treballen individualment a cada aula i els cicles són els responsables de fer-ne el seguiment i facilitar-ne la realització (art, filosofia 3/18, llegim en parella i pràctica psicomotriu). Els continguts curriculars que no es treballen amb les dues propostes anteriors, es treballen a les àrees.

A més a més, cada any, tot el centre treballa al voltant d'un tema comú. L'objectiu de triar un tema de treball conjunt per tota l'escola facilita poder compartir l'aprenentatge entre els diferents cursos. Són moltes les activitats que organitzen perquè els alumnes puguin fer exposicions, presentacions, etc., on poden explicar allò que han estat treballant a un públic que també està interessat en la mateixa temàtica encara que el treballin des d'un altre punt de vista. En definitiva, els permet compartir l'ensenyament-aprenentatge amb els altres membres de l'escola, potenciar l'aprendre a aprendre i donar funcionalitat a les produccions, ja que moltes vegades serveixen per mostrar a tota la comunitat allò que estan fent i a la vegada aquestes poden ser font d'informació i aprenentatge per a la resta de l'alumnat.

En relació a les famílies, alguns aspectes familiars que cal remarcar són:

- La majoria dels pares i mares fan feines al sector del turisme i serveis.
- El fet de viure en una urbanització fa que estiguin allunyats d'altres parents que en un moment determinat poden suplir els pares i mares quan són a la feina.
- Entre les famílies no hi ha grans diferències en l'àmbit sociocultural o econòmic.
- Hi ha poques famílies estrangeres, més o manco trenta, la majoria de països de la Comunitat Europea. Hi ha un petit nombre de famílies de Sud-Amèrica i d'Europa de l'Est que ja fa anys que viuen a la zona.
- Les parelles de països i cultures diferents són freqüents.
- La majoria dels pares dels alumnes són mallorquins, fills d'immigrants que varen venir a viure a les Illes. Quasi tots entenen la llengua catalana però no la parlen i desconeixen la cultura i les tradicions de les Illes, ja que viuen immersos en l'entorn turístic de la zona, on aquests aspectes no hi són presents.

5.2. Característiques de l'alumnat

En el centre hi ha una gran varietat d'alumnes amb unes característiques, personalitat i peculiaritats diferents, que el fa únic. No hi ha cap infant millor ni pitjor que un altre. Els infants que conformen el cicle d'Educació Infantil presenten una sèrie de característiques evolutives i maduratives diferents.

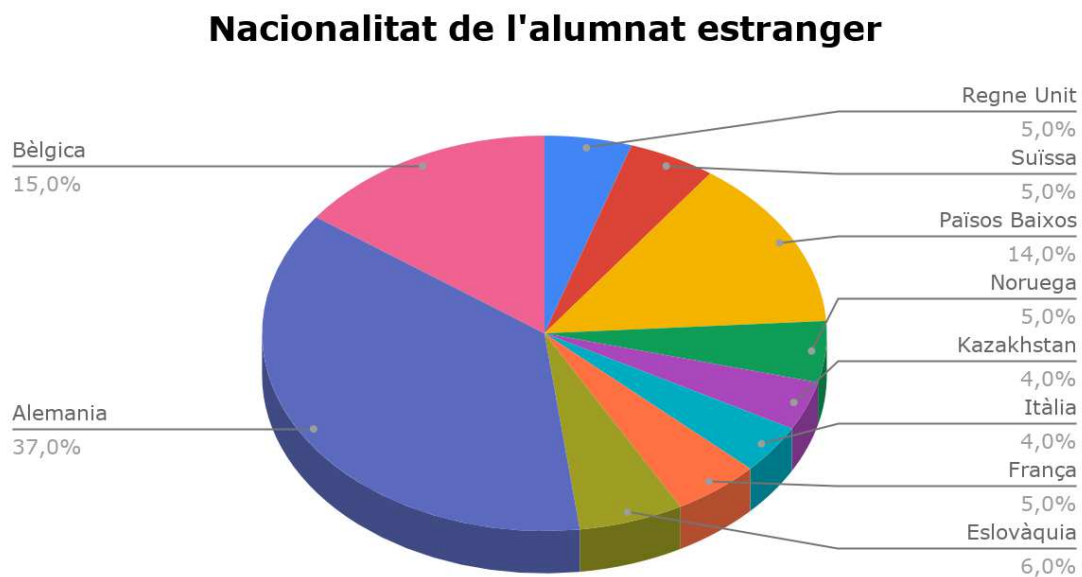
El fet de viure a urbanitzacions fa que alguns cops, els infants es relacionen amb els infants de la urbanització on viuen. Dins del centre, sovint els infants es relacionen amb els iguals del nivell, és a dir, a les activitats que realitza tot el cicle conjuntament i al pati, els infants no es relacionen amb infants dels altres nivells. Altres relacions entre els infants vénen condicionades per les famílies, és a dir, si els pares són amics, els infants d'aquests pares es relacionaran, siguin o no del mateix nivell. Per tant, a l'hora de crear relacions dins el centre, rarament es creen entre diferents nivells, ja que tenen el grup de referència molt arrelat i consolidat.

Hi ha un gran nombre d'infants que tenen una demanda d'atenció cap a l'adult constant, ja sigui mitjançant la necessitat de contar-li alguna cosa, o bé molestant a altres infants per així la mestra, es dirigeixi a ells individualment. Hi ha uns infants que quasi no es nota que estiguin dins les aules, aquests respectes les normes, no tenen la necessitat de tenir l'educadora al seu costat tot el temps i alguns d'aquests participen poc a l'aula. Una altra part de l'alumnat, està sempre sotmès a molèsties per part d'alguns infants que constantment els distorsionen i molesten, aquests quasi mai diuen res i els costa verbalitzar com es senten emocionalment.

Algunes diferències que podem trobar entre els diferents infants, són en l'àmbit del desenvolupament motor, psicomotor, del llenguatge, de la imaginació, creativitat, produccions pròpies i autonomia.

Cal dir que hi ha un gran nombre d'infants que tenen un seguiment per part de l'orientadora del centre, alguns estan diagnosticats com a infants amb Necessitats Educatives Especials (NEE) o Necessitats Educatives de Suport Educatiu (NESE). Alguns d'aquests estan derivats a l'Equip d'Orientació Educativa i Psicopedagògica (EOEP).

Com he mencionat en l'apartat anterior, al centre, actualment, hi ha 453 alumnes. Podem dir que la majoria han nascut a Mallorca i tenen nacionalitat espanyola, així i tot, hi ha 29 alumnes que tenen altres nacionalitats. Hi ha un nombre considerable d'alumnes que tenen un progenitor estranger, fet que els confereix la doble nacionalitat. La distribució de les diferents nacionalitats (sense incloure l'alumnat amb nacionalitat espanyola que està en situació de doble nacionalitat) que hi ha a l'escola es pot veure en el següent gràfic:

5.3. Marc teòric del centre

En relació a la fonamentació teòrica que empra el centre per realitzar les sessions de joc simbòlic, em van comentar que no tenien cap referent teòric, que no es basaven en cap autor, però tenien coneixements d'aquests. Em van proporcionar un document amb el qual cada any es basen i l'empren per fer les programacions. Aquest document es va crear l'any 2013, i hi inclouen els següents apartats:

Justificació

Els infants poden créixer autònomament quan disposen d'un temps i un espai ajustat a les seves necessitats i ells en són els protagonistes. Aquesta premissa descriu molt bé la manera de fer de l'espai i moment de joc simbòlic a l'escola. Els infants es troben en un espai lliure, amb els materials que ells desitgen, i adaptat a les seves necessitats maduratives.

Al llarg dels anys i després d'organitzar racons de joc simbòlic a totes les edats, ens hem adonat que no sempre oferim als infants la varietat de racons necessària perquè puguin simbolitzar els seus pensaments, perquè puguin deixar-se anar a partir dels seus interessos i desitjos. No tots els infants gaudeixen del racó de la mateixa manera. Per aquest motiu i després de veure la desmotivació per part d'alguns alumnes trobarem necessari un canvi per tal de donar resposta a la insatisfacció.

Donem per suposat que els infants juguen com abans, a pares i mares a la cuina, parant taula i preparant el dinar, la realitat actual ens confirma que no tots els infants disposen d'aquestes experiències tan enriquidores, per la qual cosa simbolitzar allò que no coneixen els resulta prou difícil, i alhora poc interessant. La societat ha canviat i els infants d'avui en dia reben una gran quantitat d'informació, d'imatges i coneixements que augmenten les seves capacitats per crear diferents possibilitats.

Per aquest motiu i després de realitzar diferents cursos de formació hem dut a terme una nova manera d'organitzar els racons de joc simbòlic.

Cal destacar que a les aules de 3 i 4 anys disposen del racó de caseta (o d'aquell que el grup-aula li interessi) per aquells infants que necessiten realitzar aquest tipus de joc i que resulta de la mateixa manera fonamental per al seu creixement.

Aquesta nova manera es fonamenta en material no estructurat que dóna la possibilitat als infants de crear tot allò que està a la seva ment, totes aquelles experiències viscudes (com anar d'acampada, en tren, en avió, al cinema...) i aquelles observades a partir d'altres mitjans i que alhora augmenten i donen forma a la seva imaginació (la selva, els pirates...).

El material no estructurat és aquell que no ha estat especialment pensat per educar o jugar, però que sense dubte ofereix grans possibilitats per a què l'infant investigui per si

mateix, des del seu propi interès i curiositats naturals. Normalment es tracta d'objectes quotidians o naturals, que s'ajusten a les necessitats de jugar per adquirir un major coneixement del món que els envolta. La gràcia afegida d'aquests materials és que són barats (o gratuïts) i poden ajudar a promoure una consciència sobre la necessitat de reutilitzar i no consumir irresponsablement. Alhora poden ser molt útils per educar en matèries com les matemàtiques. Els infants sense adonar-se descobreixen jugant, diferents formes i característiques dels objectes, realitzen jocs de traspàs i de sèries, etc.

És important que el material estigui ben organitzat i que sigui fàcilment accessible. Per aquest motiu a la sala multifuncional on duem a terme el joc simbòlic trobem uns prestatges on hi ha emmagatzemat tot el material amb capses identificades amb els seus cartells i fotografies corresponent. El moment de recollida és un moment que forma part del joc i per tant sempre es deixen minuts per a 10 minuts per a dur a terme aquesta activitat.

Alguns objectes quotidians, de rebuig, de reutilitzar i naturals:

- Pinces de roba
- Rotllos de paper de WC i de cartró (de cortines i catifes)
- Tubs de diferents materials
- Pots i capses de diferents mesures i formats
- Claus i cadenats
- Miralls
- Taps, tapes
- Anelles
- Xapes
- Escorces
- Botelles
- Teles
- Pinyes
- Oueres
- Esponges
- Culleres, plats, biberons, tassons de quan eren petits
- Cordes, cordons i cintes
- Copinyes i altres materials de la natura.

Ens hem adonat que el joc amb material de rebuig, material que podem reutilitzar o material natural, afavoreix la creativitat dels infants, l'experimentació, el descobriment i sobretot atenent a les diversitats dels infants, a les necessitats de tots i cada un dels infants sigui l'edat que sigui.

Pel que fa al material estructurat, com una cuineta ja muntada, potser no s'adapta al que ell pensa de cuina o al que ell té a casa o al que ell veu sovint. Per aquest motiu una opció que tinguérem abans fou organitzar el joc simbòlic amb materials el més real possibles, la qual cosa tampoc va funcionar com ens esperàvem. Aquí fou quan decidírem que potser els jocs proposats no s'adaptaven a la seva realitat pròpia.

Els infants de 3 anys es troben en diferents etapes evolutives, hi ha nins que encara necessitin experimentar, descobrir, jugar amb el material... omplint i buidant, acaramullant, fent torres, etc. un joc més heurístic per dir-ho d'alguna manera. Joc que amb la imitació i observació dels altres juntament amb el propi creixement i desenvolupament evoluciona a agafar un objecte i fer com si... o usar les semblances del propi objecte amb l'imaginari i jugar com si, per exemple un tub podria ser una espasa, una tela una capa... finalment no necessiten trobar semblances entre ambdós objectes reals imaginaris i simplement crear situacions de joc, de representació. Un restaurant, un cinema fet amb les anelles com a cadires i una capsa com a pantalla, etc.

Ahora cal dir que a les sessions de joc simbòlic també partim d'uns rituals, objectius i normes bàsiques. El llenguatge està present durant tota la sessió i és un dels objectius primordials a treballar en aquestes edats.

Això ens proposa un repte, observar com juguen i saber analitzar-ho.

L'observació és un recurs que ens permet avaluar les produccions dels infants a partir del que veiem que passa a la vida quotidiana de les aules.

Tot parlant del joc simbòlic

Tot plegat el joc facilita el seu procés d'aprenentatge social. Esdevé una evolució en el tipus de jocs que realitzen i amb qui i com. Inicialment busquen al company com un mirall per imitar, per comunicar-se i per aprendre. Més endavant entrem en la fase en què la relació sol iniciar-se a partir dels objectes, del material que s'intercanvien o que reclamen, però el joc encara es dona en paral·lel. A partir dels quatre anys

(aproximadament), amb l'inici del joc de rols, l'acció es dona en funció del company. A mesura que avança en el seu procés de socialització van apareixent els jocs més reglats, els jocs on el grup té un paper important i on cadascú aprèn a tenir un lloc dins d'aquest grup, i tot el que això comporta respecte a l'adquisició d'actituds i valors, com poden ser la cooperació en les accions i la possibilitat de compartir els significats.

Importància d'estructurar el temps i l'espai

L'observació que suggerim està organitzada al voltant de cinc paràmetres: material, espai, temps, relació amb si mateix i relació amb els seus iguals.

- Material: Necessita alguns materials en concret. S'apropia d'ells abans de començar a jugar, sabent el que vol. Vol apropiarse de les joguines que tenen els altres i un cop les té no va més enllà. Escampa les joguines. Les acumula. Les pot deixar. Utilitza l'objecte per comunicar-se amb els altres. Comparteix els materials que fa servir. Utilitza els objectes segons la seva funció.
- Espai: S'ubica sempre en el mateix lloc. Necessita crear-se el seu propi espai de joc. S'adequa als espais que ja estan estructurats.
- Temps: Actitud amb que espera l'inici de l'activitat lúdica. Li costa acabar, l'endrega és una bona excusa per continuar jugant. Accepta els límits del temps. Com es fa present el temps durant el joc. S'entreté amb qualsevol cosa. Es centra en el joc una bona estona. Necessita per adaptar-se a les noves exigències de la situació. Es dona alguna transformació del temps durant el joc (abans era de nit, ara és de dia...).
- Relació amb si mateix: Sovint juga sol. Representa la seva història al costat dels altres. Participa en l'activitat però no se sap massa el que fa. Reclama la presència de l'adult. Motius pels quals el busca (resoldre situacions, ficar-lo dins del joc, ser reconegut per ell). Intenta comunicar-se amb els seus companys. Sempre desenvolupa el mateix rol. Hi ha unes constants en el seu joc simbòlic. Pot canviar de personatge. Juga espontàniament. És capaç d'escoltar als altres. El seu ritme personal pot ser compartit pels altres. Té bastant iniciativa. Introdueix ruptures. Sembla confiar en les seves possibilitats. Expressa sensacions i emocions mentre juga. Mostra satisfacció en aquesta situació.
- Relació amb els seus iguals: Representa accions aïllades. Participa, al seu aire, d'alguna història dels seus companys. Els imita. Juguen al mateix però cadascú

des del seu rol. Hi ha adaptació mútua dels rols. Comparteixen la història. Es posen en escena diferents contextos (que poden tenir relació amb els diferents espais de joc simbòlic). Hi ha interacció entre aquests diferents ambients. Les accions semblen organitzades per un guió. Hi ha un fil conductor. Companys de joc més freqüents.

L'espai de joc simbòlic facilita l'observació donat que els infants estan molt engrescats en la seva activitat, per tant es mostren d'una forma totalment espontània, i l'observador extern passa pràcticament desapercebut. Per tant, tan sols ens cal planificar el moment oportú i dotar-nos de la pauta que ens permeti recollir dades significatives dels paràmetres que hàgim escollit. Una pauta organitzada en columnes ens permetrà recollir informació de cada infant en concret (prognosi) i de la situació global del grup (diagnosi).

En el joc simbòlic cada infant s'expressa de forma particular, mai trobem dos nens que juguen igual. L'actualització d'aquests cinc paràmetres reflecteixen aspectes importants de la construcció de la seva identitat personal, sense oblidar que aquesta es dona gràcies a la conjunció de l'àmbit espaciotemporal i del relacional.

5.4. Formació del professorat

La formació del professorat és un factor important, a tenir en compte, a l'hora de dur a terme qualsevol metodologia educativa, ja que molts cops, d'ella dependrà la seva funcionalitat i l'èxit. Aquesta també és important per fer front a la realitat canviant dintre de les aules, i al fet que la societat està en constant transformació. Al mateix temps, la forma d'aprendre dels infants va canviant, igual que les seves necessitats educatives, afectives, cognitives... Un mestre o una mestra, de forma crítica o reflexiva, ha de fomentar l'adquisició dels coneixements i destreses que contribueixen al desenvolupament de les seves competències professional. Per tant, ha d'estar en constant formació i reciclatge per poder millorar, ja que és l'agent dels canvis i la innovació.

En relació a la formació del professorat del cicle d'Educació Infantil, de les nou educadores que hi formen part, només dues tenen una formació dirigida al joc simbòlic i

a les instal·lacions, aquesta formació la van dur a terme fa més de cinc anys. La resta de mestres, fan servir els coneixements que van adquirir durant els seus estudis i de les formacions que han realitzat en relació als ambients i espais a l'aula i en el centre.

5.5. Organització i recursos

Al CEIP Badies, donen molta importància al joc simbòlic, ja que per a ells, és un moment privilegiat per a que l'infant es conegui a si mateix, es relacioni amb els altres, experimenti i deixi créixer la seva imaginació i creativitat. Hi podem trobar el joc simbòlic estructurat, que té el seu espai dins l'aula, i el joc simbòlic no estructurat, que es realitza en els tallers.

En relació al joc simbòlic estructurat, cada tutora l'organitza seguint els seus coneixements i criteris, és a dir, la tutora de l'aula escull els materials, el temps que hi destina dins l'horari, si hi destina un racó o més, l'espai on l'ubicarà, els objectius que pretén aconseguir i la finalitat.

Per altra banda el joc simbòlic no estructurat s'imparteix en els tallers. El taller el realitzen els infants de 3 anys per una banda, i els infants de 4 i 5 anys, conjuntament, per una altra. Els infants de 3 anys hi assisteixen cada setmana, una hora cada aula. En canvi, el taller dels infants de 4 i 5 anys, es divideix en dues sessions d'una hora cada una, per tant, cada grup hi va dues setmanes seguides, i a final de curs han tingut quatre sessions. Tant les sessions de 3 anys com les de 4 i 5 anys, estan enfocades a les instal·lacions i a les construccions.

Els infants de 3 anys duen a terme el taller amb mig grup, és a dir, cada aula es divideix en dos grups i al cap de la setmana passen tots els infants. Els dimarts hi van els dos grups de la línia A i els dijous els de la línia B. L'educadora és la mateixa per als dos grups d'aquest nivell. La sessió té una durada d'uns quaranta-cinc minuts i consta de tres parts: la primera és una assemblea inicial o ritual d'entrada, la segona és el moment de joc simbòlic, i la tercera part, és l'assemblea final o ritual de sortida.

Els infants de 4 anys i 5 anys duen a terme el taller conjuntament, cada aula es divideix en quatre grups, per tant, al taller hi assisteixen un grup de cada aula, un total de dotze infants. La línia A hi assisteix els dilluns i la línia B els dimarts, el material, els

objectius i la sessió és la mateixa els dos dies, excepte els infants i l'educadora. Les educadores que duen a terme aquest taller es reuneixen per fer una programació, elaborar els objectius, els materials i la consigna de cada sessió. La sessió té una durada d'una hora i consta de tres parts: la primera una assemblea inicial o ritual d'entrada; la segona és el moment de joc simbòlic, i per concloure la sessió es fa una assemblea final o ritual de sortida.

Un cop els infants han passat per les dues sessions, les educadores realitzen una documentació amb les imatges que han fet del moment de joc i hi adhireixen les representacions.

5.5.1. Rol de l'educador

Les educadores que duen a terme el taller de joc simbòlic són tres, la +1 de 3 anys, i les dues tutores de 5 anys. El seu principal rol és l'elaboració i creació de propostes que compleixin els objectius que es plantegen, mitjançant instal·lacions, per afavorir el desenvolupament integral dels infants. A més, adopta un rol d'observadora directa del joc, mediatra i està present sempre que els infants requereixen la seva ajuda. També reflexiona sobre la pràctica mitjançant les fotografies que fa durant la sessió, les representacions dels infants, l'observació i l'avaluació.

En relació a les tres funcions de l'educadora, esmentades anteriorment, aquestes les compleixen.

En relació a la primera funció, les educadores responsables del taller de joc simbòlic es reuneixen a principi de curs, i sempre que sigui necessari, per preparar les sessions del taller. El que fan és pensar i elaborar el context de joc, planificar els dies que es duran a terme les sessions, pensar els materials que empraran, el temps que hi dedicaran, com distribuiran l'espai que el centre els ha proporcionat i com faran la presentació de cada una de les sessions, tenint en compte l'espai, els materials i les necessitats de l'alumnat (vegeu annex I).

De la segona funció dependrà el desenvolupament de la sessió i del joc. L'educadora a l'assemblea inicial, presenta el material i dóna unes consignes a

seguir durant el temps de joc. Aquestes poden ser: fer una construcció en parelles, fer una construcció amb la condició de no fer-la sol, emprar sols dos materials, emprar l'espai delimitat per la mestra... L'educadora es situa a un costat de l'espai, on els infants la veuen però no entorpeix el funcionament del joc, amb una rúbrica per observar a tots els infants i la càmera fotogràfica, per captar totes les accions i fets espontanis dels infants, amb la finalitat de deixar-ne constància. Aquesta disposició dins l'espai és important, ja que es manté en un segon pla i està present i atenta, per poder intervenir sense interferir en el joc espontani de l'alumnat. Sempre que sigui necessari i ho trobi oportú intervé, i està a la disposició dels nins i les nines per prestar l'ajuda que requereixin.

Seguint les pautes proposades per Aucouturier (2004), l'educadora les compleix quasi totes. És un símbol de llei que els infants tenen molt present, ja que com he dit és qui dóna les consignes, posa les normes i permet l'expressió lliure; dóna seguretat física i afectiva quan és necessari i si se li demana; té molta empatia tònica, ja que en tot moment està atenta al que fan, espera i escolta, deixa que els infants s'expressin lliurement sense jutjar-los i, fet molt important és que mai s'anticipa a les accions dels infants; està disponible i estableix una relació asimètrica amb els nins i les nines, ja que els acompanya en tot moment i pocs cops entra en el joc, només si els infants no poden resoldre els conflictes o algunes situacions ells sols.

I la tercera funció, podem dir que és la fusió i resultat de les dues anteriors, ja que l'educadora ha de reflexionar sobre el que ha plantejat i una de les estratègies per aconseguir-ho és l'observació i el registre. A més, per a que l'observació i el registre tenguin èxit, és important tenir en compte els altres factors d'organització i recursos que hi intervenen. L'educadora du a terme una observació directa, un registre fotogràfic i segueix una rúbrica que va completant mitjançant les observacions. Aquests registres li permeten fer una avaluació, reflexionar, comprendre i donar valor a les accions dels infants i fer una documentació per a que quedi constància d'aquestes accions.

Per tant, podem dir que el rol que adopten les educadores al taller de joc simbòlic és l'adequat i adient, donant el protagonisme als infants i les seves accions, com també passa en el joc simbòlic estructurat.

5.5.2. Material

Al CEIP Badies consideren que el material és el principal factor que forma part del procés d'ensenyament-aprenentatge.

El material que empren a les sessions de joc simbòlic no estructurat, no està elaborat amb la finalitat que les educadores i els infants l'empren. Aquest és natural i reutilitzat, quasi no hi ha elements de plàstic, tot és de fusta, cartró i d'ús quotidià. Alguns dels materials més emprats són: pinces de fusta per estendre la roba, teles, llaunes de diverses mides, caps de cartró, pinyes, tubs de cartró de diferents mides, CD's, entre d'altres, totalment accessibles autònomament. És molt important el fet que hi hagi elements naturals, ja que fomenta l'aprenentatge, la imaginació i creativitat dels infants. L'únic material de plàstic que hi ha són unes botelles d'aigua buides, totes de la mateixa forma i mida, unes cintes de colors que són d'un tipus de plàstic fort i unes canyetes resistents amb unions que empren per fer construccions.

A més, a cada sessió el material és diferent, no es repeteix, fet que permet als infants no perdre l'interès per crear i descobrir, seguir potenciant la seva imaginació, i anar adaptant-lo a les necessitats dels nins i les nines. Sempre que un material està desgastat o espenyat, l'educadora el retira. La quantitat de material és adequada per al nombre d'infants que assisteixen a les sessions, però és cert, que els infants sempre volen tenir molt de material i el fet de compartir-lo els hi costa una mica. En aquests casos és quan l'educadora intervé o ells li demanen l'ajuda per resoldre el problema.

A les sessions que he pogut assistir, el material es presentava de dues maneres, en unes sessions el material estava dins caps de cartró, en una paret de l'espai, agrupats però sense formar cap instal·lació (vegeu annex II). En altres sessions, l'educadora presentava el material en forma de construcció o instal·lació, uns cops col·locava les llaunes formant un rectangle, a la part de dintre hi col·locava les pinyes i seguidament unes cintes de colors; altres cops, formant un espiral anava alternant pedres, llaunes i pinyes; d'altres, feia un cercle amb tubs de cartró i cossiols i al mig teles (vegeu annex III). Quan els infants arribaven a l'espai, havien de fer hipòtesis del què creien que era, entre les quals van sortir: un bosc, un castell, una pantalla d'un cinema, un pont de princeses, una pista de

carreres, un avió, un coet, una voravia, un riu, un pont, una carretera, un cargol, un dibuix, entre d'altres.

Fent referència al material de joc simbòlic estructurat que hi ha dins l'aula, cada aula és diferent i hi podem trobar material molt variat i divers entre les sis aules. Trobam aules on tot el material és de fusta o ferro, com la cuina, les taules, cadires..., reciclat, material quotidià que empram en el dia a dia. Però en algunes aules també hi ha material de plàstic, com per exemple plats, forquilles, ganivets, culleres, tassons, cotxets de pepes, algunes fruites i hortalisses... (vegeu annex IV).

Podem dir que el material que empren al taller és adequat, però és cert que el material de les aules és una de les coses que poden millorar i pensar, ja que si substitueixen el material que tenen de plàstic per material de fusta o d'ús quotidià, potenciaran, encara més, la imaginació i creativitat dels infants.

5.5.3. Espai

L'espai és un element a tenir en compte, no sols en el moment de joc sinó per dur a terme activitats de qualsevol caire i metodologia. L'espai on es realitza el taller de joc simbòlic és l'escola matinera, un espai comú per a tot el cicle d'Educació Infantil (vegeu annex V). Aquest espai és ampli, de fet, l'educadora delimita l'espai per poder observar-los millor; també és lluminós i de fàcil accessibilitat, ja que els passadissos de les aules del cicle donen a aquest espai. El fet de ser un espai ampli, permet que els infants puguin fer grans construccions i instal·lacions amb el material, a més de permetre combinar el joc en petit i gran grup amb el joc individual i afavorir la total autonomia dels infants dins d'aquest.

Com he esmentat en l'apartat anterior, Maria Antònia Riera (2016) va assenyalar uns paràmetres de qualitat per crear espais, dels quals l'escola segueix els següents:

- Habitabilitat: com he dit és un espai segur, confortable, ordenat i alguns cops tranquil, l'únic mobiliari que hi ha són tres taules amb cadires adaptats als infants.
- Estètica: l'espai és lluminós, ja que disposa de dues portes que donen a l'exterior amb vidres i tres finestres petites; l'espai és bastant gran, però l'educadora el redueix; les persones que hi ha són l'educadora i els nins i les nines; és un espai silenciós, on no hi ha quasi renou; les parets són de color blanc i beix, encara que en una paret hi ha dos nens pintats de color negre, fet que no carrega l'espai, a més, el terra no és de rajola, sinó de parquet imitació fusta, això provoca que els nins i les nines no tinguin fred; el mobiliari és quasi inexistent, ja que a l'espai que empren no està moblat; i els materials que empren han estat pensats abans per l'educadora.
- Identitat: els infants saben que l'espai els pertany, ja que és on duen a terme l'escola matinerà, altres tallers i activitats d'aula.
- Comunicació: l'espai afavoreix trobades i intercanvis de grups, ja que els infants de 4 anys realitzen el taller amb els infants de 5 anys.
- Constructivitat: l'espai és bastant provocador de curiositat, ja que sempre que hi van troben alguna cosa nova i diferent; es produeixen interaccions entre iguals i entre infants i adults; afavoreix la imaginació i la descoberta, ja que no tenen cap mena de distracció; i els principals conflictes són motrius, afectius i cognitius, a l'hora de relacionar-se amb el material i entre els nins i les nines.
- Polisensorialitat: referent als tres paisatges, és un espai que disposa d'un paisatge cromàtic, amb colors neutres i algunes petites pinzellades, en un petit racó, de colors com el blau, groc, vermell...; d'un paisatge matèric amb materials naturals, reciclats i de diferents textures; i d'un paisatge sonor que proporciona tranquil·litat als infants, on molts cops, l'únic renou que hi ha és el dels nins i les nines interaccionant entre ells i amb el material.
- Transformabilitat: l'espai està sempre buit però en funció de les necessitats és fàcil de transformar, és un espai polivalent. Els matins és l'escola matinerà; durant l'horari escolar, l'empren tots els nivells del cicle d'Educació Infantil per dur a terme el taller de joc simbòlic, el de taules d'experimentació, per treballar amb mig grup...

- Narrativa: aquest espai, a les parets disposa de la documentació elaborada per les educadores encarregades de totes les activitats i taller que es fan en aquest espai, d'aquesta manera, recullen les històries viscudes, els projectes i fan que els infants sentin que l'espai els pertany, ja que veuen les seves fotografies i les seves accions.

Però aquest espai té alguns inconvenients. El fet de ser un espai que connecta tots els nivells del cicle, dona accés a l'aula de psicomotricitat i uneix les aules de l'etapa d'Educació Infantil i les aules d'Educació Primària, fa que hi hagi un constant transit de persones i d'infants. Durant aquest pas per l'espai tant els educadors i les educadores com els infants, si no van molt en compte, toquen les construccions i s'esbuquen, fet que fa que el propietari entri en un estat de tristesa, ja que li han destruït la seva creació. Per tant, l'espai deixa de tenir una gran tranquil·litat, deixa de ser un espai relaxat, que proporcioni intimitat als nins i les nines i romp el paisatge sonor. Si el centre disposés d'un altre espai que no fos de pas, els infants es trobarien més a gust. Tot això pel que fa al taller de joc simbòlic no estructurat.

En relació al joc simbòlic estructurat, cada aula disposa d'un espai destinat al joc simbòlic, aquest generalment és la cuineta, la caseta i un espai per fer de pares i mares (vegeu annex IV). Alguns cops, aquests tres espais es troben fusionats en un. Cada educadora responsable de l'aula, pensa l'espai i el material. Dintre d'aquestes, podem considerar que la plastilina, els policubs, les disfresses, el teatre i les construccions, també és joc simbòlic, ja que normalment, els infants realitzen accions que han vist dels adults o a la televisió, com per exemple, elaboren pistoles, fan caragols, construeixen ciutats, es vesteix com si fossin actrius...

5.5.4. Temps

Al centre, tenen molt presents els ritmes dels infants i la importància que té el temps en aquesta etapa.

Fent referència al joc simbòlic no estructurat, tant pels infants de 3 anys com pels de 4 i 5 anys, la durada de la sessió és d'una hora i consta de tres parts,

l'assemblea inicial o ritual d'entrada, el moment de joc simbòlic i l'assemblea final o ritual de sortida. A continuació s'explica què es du a terme en cada una de les parts en que s'estructura el taller de joc simbòlic:

	Infants de 3 anys	Infants de 4 i 5 anys
Assemblea inicial o ritual d'entrada	Els infants, quan arriben a l'espai, es troben amb una instal·lació elaborada per l'educadora, aquesta inventa una història per presentar la instal·lació, al mateix temps que els infants expliquen el que veuen i el material que hi ha. En algunes ocasions, ajuden a muntar la instal·lació a la mestra i duen a terme la mateixa conversa.	Quan els infants arriben a l'espai, l'educadora presenta el material, demana què creuen que hi ha?, què veuen?..., alguns cops hi ha una instal·lació o d'altres el material està col·locat dins capses de cartró. L'educadora dona les consignes i instruccions corresponents que han de seguir els nins i les nines durant la sessió.
Moment de joc simbòlic	Aquest moment és el més important, és l'hora d'experimentar amb el material, de descoberta, de construcció i gaudir. Té una durada de trenta minuts.	Aquesta segona part té una durada d'uns trenta minuts aproximadament. És el moment més important, d'experimentar amb el material, de descoberta, de fer les instal·lacions corresponents i gaudir. Alguns cops es du a terme una representació de la instal·lació/construcció que han creat.

Assemblea final o ritual de sortida	Els infants duen a terme una conversa on expliquen el que han construït en el moment de joc simbòlic, i en algunes ocasions, comencen a fer petites representacions de les construccions.	Es du a terme una conversa, on tots els infants expliquen el que han fet en el moment de joc simbòlic, amb qui han construït i es fa una avaluació de la sessió. Aquesta avaluació consta de quatre ítems, que explicaré en l'apartat corresponent a l'avaluació explicaré.
--	---	---

En relació al temps que es dedica al joc simbòlic no estructurat, pens que la sessió està ben estructurada, ja que està composta per una assemblea inicial, que permet als infants observar el material, fer hipòtesis de la instal·lació presentada i que la mestra doni les consignes pel temps de joc simbòlic. A continuació hi ha el moment de joc, on els infants experimenten amb el material, elaboren les construccions pertinents seguint les consignes que l'educadora ha donat. Durant aquest temps, l'educadora observa els infants, les seves accions, interaccions, els possibles conflictes i la seva resolució, i quan han acabat de fer la construcció fa una fotografia d'aquesta amb els seus creadors, a més, en algunes ocasions, fan una representació en un foli, de la construcció. Per finalitzar, es du a terme una assemblea final, on els infants expliquen les seves accions, amb qui l'han duta a terme o si ho han fet sols, a més d'aprofitar per fer una avaluació de la sessió, si els ha agrada molt, normal, poc o gens, i explicar les raons de la seva elecció. D'aquesta manera potencien el llenguatge dels infants i verbalitzar les seves accions, ja que hi ha molts de nins i nines que els costa donar veu al que fan, per tant, podem dir que l'educadora sempre anticipa les accions.

Un fet que consider important és que les sessions sempre tenen la mateixa estructura, per tant, els infants no viuen situacions noves, encara que el material i les consignes siguin diferents. A més, l'educadora quan manquen uns 5 o 10 minuts per a que acabi el moment de joc simbòlic, els avisa que aquest aviat

acabarà i han d'anar acabant les seves construccions, això permet que els infants tinguin temps d'acabar i no es frustrin perquè no han finalitzat la construcció.

En relació al temps que dediquen al joc simbòlic no estructurat al llarg del curs, consider que per la importància que té aquest dintre de l'etapa d'Educació Infantil no és suficient, ja que al llarg del mes, els infants només hi dediquen dues hores, fet que consider insuficient per l'aprenentatge que els aporta i la importància que té. En una de les reunions van comentar que aquests tallers era el primer any que els duien a terme.

5.5.5. Avaluació

Perquè l'avaluació tenguí èxit, les educadores la realitzen mitjançant tres tècniques, que són l'observació directa, el registre fotogràfic i escrit, i una documentació que elaboren després de la sessió emprant els altres dos registres. Aquestes tècniques permeten analitzar i reflexionar sobre la pròpia pràctica i les propostes educatives presentades.

Al centre, es duen a terme tres avaluacions:

- La mestra avalua als infants: l'educadora, mitjançant una taula d'observació (vegeu annex VI), avalua el moment de joc dels infants mitjançant tres ítems, que són la participació on s'avalua la iniciativa pròpia, imitació, es deixa dur o fa voltes; l'autonomia, miren si l'infant reclama l'adult, la comunicació, si parla, la simbolització...; i el progrés, a més de fer algunes observacions al respecte. Dintre d'aquests tres ítems hi ha quatre nivells d'avaluació, novell (no participa/ no és autònom/ no progressa), iniciat (moments puntuals participa/ moments puntuals és autònom/ moments puntuals progressa), avançat (a alguns moments participa/ a alguns moments és autònom/ a alguns moments progressa) i expert (participa de forma activa/ té autonomia de forma activa/ progressa activament). Per tant, es fa una avaluació del desenvolupament dels infants, relacionat amb aspectes socials, del llenguatge, físics, cognitiu i de les interaccions.
- Els nins i les nines avaluen la sessió: aquesta avaluació consta de quatre ítems que són m'ha agradat molt (aixecar les dues mans o agafar una cinta de

color taronja), m'ha agradat normal (aixecar un dit o agafar una cinta de color lila), m'ha agradat regular (les mans plegades o agafar una cinta de color groc) i no m'ha agradat (els dits per avall o una cinta de color blau). Es donen quatre ítems, ja que si només se'n donen tres, molts infants no saben quin escollir i agafen el d'enmig, d'aquest manera l'avaluació no és 100% real, encara que hi ha infants que estan condicionats per l'opinió dels seus companys.

- L'educadora fa una avaluació de la sessió: mitjançant les altres dues avaluacions. Les observacions que fa dels infants com actuen davant el material i entre ell, i si els ha agradat la sessió o no, li permetrà reflexionar i aprofundir en els aspectes que ha de millorar, canviar o mantenir.

6. CONCLUSIONS

El joc simbòlic, durant els primers anys de vida dels infants, aproximadament fins als sis anys, és fonamental per al seu desenvolupament integral. Durant aquest temps, el joc va evolucionant, des del punt en que els objectes cobren vida, fins al joc de rols i la recreació de situacions de tota índole. Aquest joc permet als infants expressar les seves emocions, necessitats, desitjos insatisfets, deixar créixer la seva imaginació i la creativitat, i conèixer mons nous. Ho aconsegueixen mitjançant el que s'anomena "fer com si". A més a més, els permet desenvolupar el llenguatge i l'empatia, adoptant diferents rols. Això ho podem observar en les diferents teories que proposen autors com Piaget i Vigotsky, entre d'altres.

A l'inici d'aquest treball, em vaig marcar uns objectius, els quals després de dur a terme una recerca i gràcies al meu centre de pràctiques, el CEIP Badies, que m'ha permès realitzar-hi una observació, he pogut assolir satisfactòriament, encara que m'hagués agradat dur a terme més hores d'observació per obtenir millors resultats i dur a terme alguna proposta.

Les observacions m'han permès realitzar un recull del funcionament, organització i recursos que empren i dels quals disposen al centre.

Al centre hi podem trobar el joc simbòlic estructurat, amb material elaborat amb aquesta finalitat; i el joc simbòlic no estructurat, que es du a terme amb material elaborat amb altres finalitats i per a altres usos.

El centre no disposa d'un mar teòric ben elaborat, amb referències a autors. Pens que els seria de gran utilitat tenir-lo, ja que tenint en compte la importància que donen al joc simbòlic i a les potencialitats que té, els permetria aconseguir millors resultats, i tot docent nou que entrés al centre no hauria de demanar com es du a terme aquest. A més, com ja he dit en un apartat anterior, la formació del professorat és molt important per a que tota metodologia educativa tenguí èxit, i al centre, en relació al joc simbòlic, manca, encara que és cert que les educadores tenen coneixements sobre aquest i són conscients de la finalitat i de la importància que té, però a l'hora de realitzar-lo, els seus pensaments no es veuen reflectits. Si el centre no els ofereix l'oportunitat de formar-se en relació a aquest tema, elles ho podrien fer de manera externa a aquest, ja que els resultats serien molt millor, perquè la seva visió i realització respecte a aquest canviaria.

En relació a l'organització i recursos dels quals disposa el centre, en general, després de l'observació, la valoració és molt positiva. Per a que el joc simbòlic tengui èxit, hem de tenir en compte diversos factors com són el rol de l'educador, el material, l'espai, el temps, l'avaluació i, com ja he dit, la formació del professorat.

Les educadores tenen molt clar quin és el seu rol en tot moment, estan molt conscienciades de la importància que té la preparació de l'espai, l'observació i la reflexió que fan. En tot moment deixen volar la imaginació, creativitat i autonomia dels infants, sense anticipar-se ni interrompre el joc. El fet de deixar una total autonomia i no intervenir, si no cal, no resta importància a les actituds que han de posseir davant d'aquest.

El material és el principal mitjà de relació i aprenentatge dels infants. Els materials que empren són molt variats, alguns estan creats amb les finalitats que li donen i altres no, són atractius, reutilitzats, canvians, abundants i naturals, per a poder fomentar la imaginació, creativitat, investigació i autonomia, a més d'adaptar-se a les necessitats dels infants. És molt important comptar amb l'absència de material de plàstic, ja que no s'adapta a les necessitats dels nins i les nines, ni fomenta cap de les capacitats d'aquests. És fonamental que les educadores tinguin en compte i pensin molt bé el material que oferiran als infants i com ho faran, ja que si no, no aconseguiran el desenvolupament dels infants. Per tant, tots els materials de plàstic dels quals disposa el centre, haurien de ser eliminats.

Un espai que educa és un espai segur, tranquil, lluminós, ben organitzat, on els infants s'hi sentin còmodes, sense distraccions, de fàcil accés i que deixa brotar la imaginació, la descoberta i la creativitat. Per tant, l'espai que empren educa, ja que compleix la majoria d'aquestes condicions.

Hi ha alguns espais i material al centre, que acompanyen i conviden a jugar, però d'altres no estan ben pensats ni presentats per part de l'educadora, fet que provoca que els infants no potenciïn totes les seves capacitats.

La tranquil·litat, la calma, la flexibilitat i el temps d'espera també són importants. Un moment de joc ben estructurat, amb anticipacions i sense presses, proporciona un benestar als infants que farà que assolixin les seves metes. Els moments de joc no haurien de tenir un horari, no haurien de tenir un principi ni un final. Al centre, hi

dediquen un temps que és insuficient, ja que entre l'assemblea inicial i la conversa de l'assemblea final, només tenen uns trenta minuts de joc. Segons em van comentar les mestres, el fet que sigui el primer any que duen a terme aquest taller, ha provocat que les hores de joc simbòlic es redueixin molt. Aquest fet ha portat a perdre el valor i la importància que tenia en els cursos passats, i s'estan plantejant tornar al que feien els anys anteriors. Segons em van comentar, els cursos passats, el joc simbòlic era una activitat més dins l'horari, com pot ser la sessió de psicomotricitat o la d'art.

La millor manera de saber si els plantejaments, les programacions, l'organització i els recursos s'han complert, és mitjançant una avaluació. No sols observant els infants sinó reflexionant sobre la interacció d'aquests amb tots els factors que intervenen en el joc. A més d'avaluar als infants per saber en quin moment del seu desenvolupament físic, cognitiu, motor, social o afectiu es troben i veure la seva evolució dia rere dia. El fet de tenir una rúbrica facilita aquesta tasca. També cal saber quina és l'opinió dels participants, ja que permetrà fer una reflexió més profunda i tenint en compte els infants, que són els agents que ho posen en pràctica. Fer avaluar als infants ho trobo un fet molt interessant, ja que els fan partícips no sols del joc en si, sinó del conjunt de l'activitat.

La realització d'aquest treball, m'ha permès posar en pràctica diverses tècniques, principalment l'observació, ja que és una tasca que necessita molta atenció, dedicació i implicació. Una de les principals dificultats que he trobat a l'hora d'elaborar aquest treball, ha estat reproduir per escrit, de manera clara i entenedora pel lector, les observacions realitzades, és a dir, el funcionament del joc simbòlic en el centre.

Pel que fa als continguts i competències adquirides, aquest treball m'ha aportat molt de coneixement. Sabia el que era el joc simbòlic, però no tenia en compte la importància que té en el desenvolupament integral dels infants, a més de la importància que té una bona formació del professorat, l'avaluació i les tres funcions del docent. M'ha permès aprofundir en la fonamentació teòrica del joc simbòlic i en els ítems referents a l'organització i recursos, com són el rol de l'educador, el material, l'espai, el temps i l'avaluació.

Per tant, després de realitzar el buidatge de les observacions, alguns canvis que proposo per millorar el joc simbòlic en el centre són:

- L'elaboració d'una fonamentació teòrica amb referències a autors
- Eliminar tot el material de plàstic, tant del taller com de les aules
- Dedicar més temps al joc simbòlic no estructurat, ja que quatre hores al llarg del curs ho trob un temps insignificant i insuficient
- Recuperar el joc simbòlic com una activitat setmanal dins l'horari, per a tots els infants i per a totes les aules
- Canviar els espais de joc simbòlic de les aules i pensar-los molt bé, ja que són molt pobres, amb molt de material de plàstic i que s'hi ha anat incorporant com a restes que tenien per casa les educadores
- Negociar, amb el centre, un nou espai per al taller de joc simbòlic o trobar rutes alternatives per aquelles persones que passen per l'espai mentre es du a terme una activitat
- Formar-se en relació al joc simbòlic, ja que crec que aquest rebrà la importància que li pertoca.

Finalment, esper que amb les observacions dutes a terme i la posada en comú d'idees amb les educadores, aquestes facin els canvis pertinents per a poder millorar i obtenir millors resultats.

En conclusió, és molt important la implicació de les educadores i els educadors en el joc simbòlic, ja que són qui proposen, pensen i elaboren tot el conjunt de l'activitat. D'ells dependrà el desenvolupament dels infants, ja que aquests només són agents que, amb el que tenen al seu davant, es van construint a ells i al seu futur.

7. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

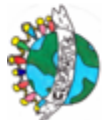
- ÁLVAREZ, C. (2008). Artículo 10. “La etnografía como modelo de investigación en educación”. *Gazeta de Antropología*.
- AUCOUTURIER, B. (2004). “Los fantasmas de acción y la práctica psicomotriz”. Barcelona: Graó.
- ANGUERA, M.T, (1982). Cap2. “Sistematización de la observación” en *Metodología de la observación en Ciencias Humana*. Ed. Cátedra.
- BRUNER, J. (2002). “Acción, pensamiento y lenguaje”. Madrid. Alianza.
- COLL, C., I ONRUBIA, J. (1999). “Observació i anàlisi de les practiques en educació escolar”. Barcelona: UOC.
- DENZIN, N. K.; LINCOLN, Y. S. (2005). “The Sage Handbook of Qualitative Research” (3.ª ed.). Londres. Sage.
- HAMMERSLEY, M; ATKINSON, P. (2005). “Etnografía. Métodos de investigación”. Barcelona. Paidós.
- HUIZINGA, J. (1972). “Homo ludens”. Madrid. Alianza.
- MARTÍNEZ, J. (2011). “Métodos de investigación cualitativa”. *Silogismos de investigación*, 8 (1).
- MOLINA, J. A. (2008). “El Placer y el Displacer en el Juego Espontáneo Infantil”. *Arteterapia*, vol. 3, pp. 167-188.
- MOLINS, L. (1996). “L’observació, un esclavó en l’acció educativa” *Signos*. Núm. 5 i 6. 1. Gener 1996. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona.
- MORENO, F.M. (2013). “La manipulación de los materiales como recurso didáctico en educación infantil”. *Estudios sobre el mensaje periodístico*. Vol. 19. 329-337.

- IÑIGUEZ, L. (1999). “Investigación y Evaluación Cualitativa: Bases teóricas y conceptuales”. En Atención Primaria. Vol. 23 Núm. 8. Mayo 1999. Barcelona: Universidad Autónoma de Barcelona.
- LEE, C. (1977). “The Growth and Development of Children”. Londres. Logman.
- LICONA, A. L. (2000). “La importancia de los recursos materiales en el juego simbólico”. Sevilla. Pixel-Bit, núm. 14.
- LÓPEZ, A. i altres (2003). “Conversando con Maturana de educación”. Málaga. Aljibe.
- LURÇAT, L. (1986). “Il bambino e lo spazio: Il ruolo del corpo” [The child and the space: The role of the body]. Florence, Italy: La Nuova Italia.
- PIAGET, J.; INHELDER, B. (1994). “Psicología del niño”. Madrid. Morata.
- SLADE, P. (1978). “Expresión dramática infantil. Madrid”. Santillana.
- RIERA, M.A. (2016). Apunts classe: Estratègies d’Intervenció Educativa en la Primera Infància I. Document no publicat. Universitat de les Illes Balears.
- RUIZ DE VELASCO, A. (2006). “Del placer motórico al placer visual”. Aula de Infantil, núm. 32 (julio-agosto), pp. 8-11.
- RUIZ DE VELASCO, A.; ABAD, J. (2011). “El juego simbólico”. Barcelona. Graó.
- VIGOTSKY, L. (1982). “El juego y su función en el desarrollo psíquico del niño”. Versión castellana de la conferencia dada por Vigotsky en el Instituto Pedagógico Estatal de Hertzsn en 1933, Leningrado. Cuadernos de Pedagogía, núm. 85 (enero), pp. 39-49.
- VIGOTSKY, L. S. (2000). “El desarrollo de los procesos psicológicos superiores”. Barcelona: Planeta.

ANNEXOS

Annex I

Programació de les sessions del taller de joc simbòlic.

JOC SIMBÒLIC – INSTAL·LACIONS

EDUCACIO INFANTIL – CEIP BADIES

CURS: 2018-2019	HORARI:	SESSIO NUM:	
DATA SESSIO 1:		DATA SESSIO 2:	
MATERIAL PROPOSAT:	CROQUIS INSTAL·LACIO:	MATERIAL PROPOSAT:	CROQUIS INSTAL·LACIO:
MOMENT D'ENTRADA: <small>(conversa/dinàmica/dibuix previ...)</small>		MOMENT D'ENTRADA: <small>(conversa/dinàmica/dibuix previ...)</small>	
MOMENT DE JOC:		MOMENT DE JOC:	
MOMENT DE SORTIDA: <small>(conversa/història/dinàmica/avaluació/dibuix...)</small>		MOMENT DE SORTIDA: <small>(conversa/història/dinàmica/avaluació/dibuix...)</small>	
OBSERVACIONS:		OBSERVACIONS:	

Annex II

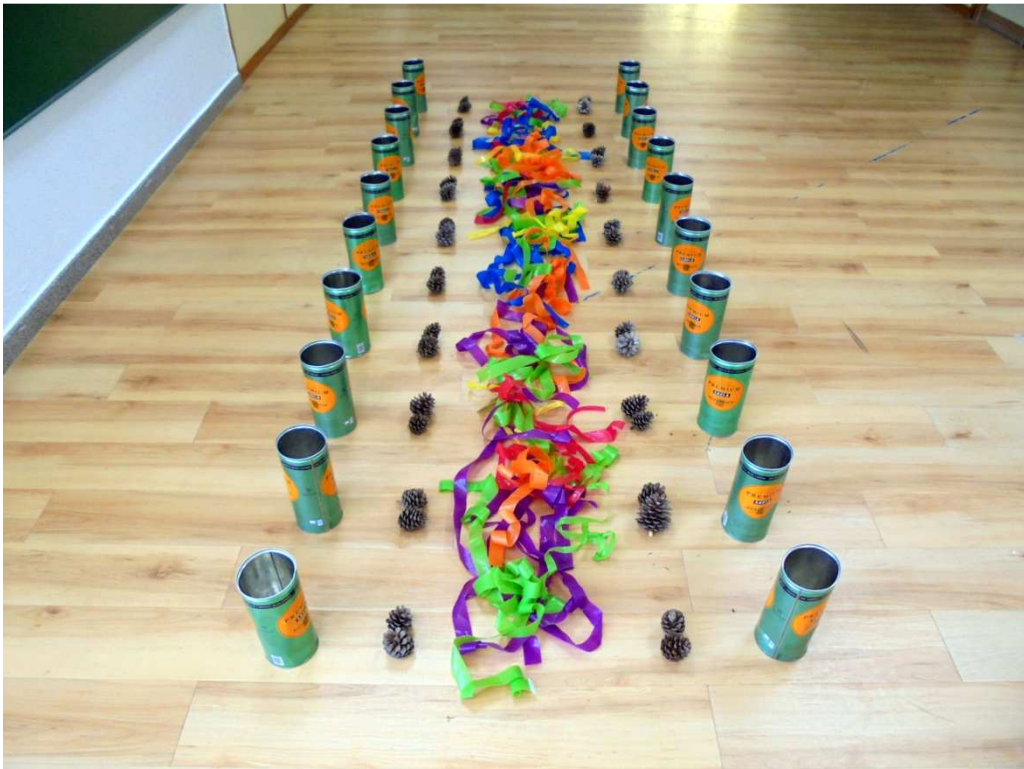
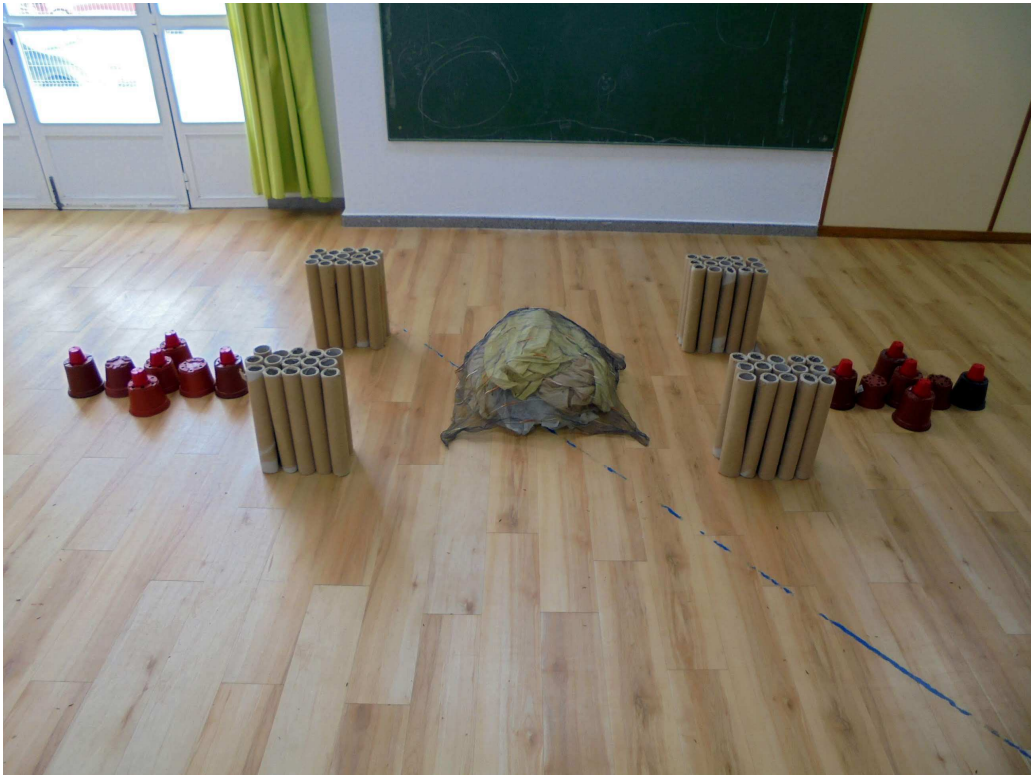
Material col·locat sense instal·lació.

Annex III

Material col·locat en forma d'instal·lació.

Annex IV

Espais de joc simbòlic estructurat.

3 anys A

3 anys B

4 anys A

4 anys B

5 anys A

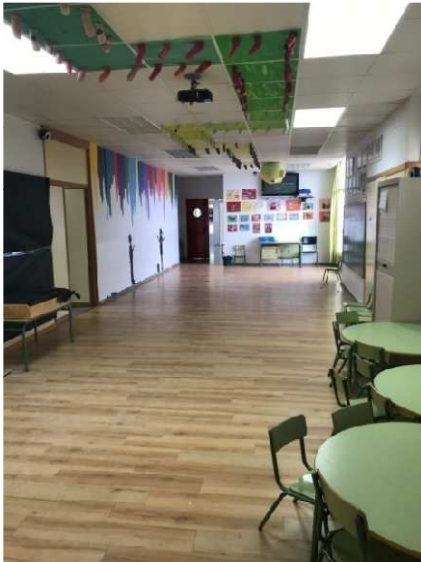

5 anys B

Annex V

Espai taller joc simbòlic no estructurat i escola matinera.

Annex VI

Taula d'observació.

EDUCACIÓ INFANTIL – CEIP BÀDIES
TAULA D'OBSERVACIÓ. JOC SIMBÒLIC – INSTAL·LACIONS.

MOMENT DE JOC	PARTICIPACIÓ				AUTONOMIA				PROGRES				OBSERVACIONS
	NOVELL No participa	NOVELL Iniciativa pròpia, imita, es deixa dir, fa veure.	AVANÇAT A alguns moments puntuals	EXPERT De forma activa	NOVELL No és autònom.	NOVELL Iniciativa pròpia, comunicació pròpia, simbolització...	EXPERT De forma activa	EXPERT De forma activa	NOVELL No progressa	NOVELL Iniciativa pròpia, comunicació pròpia, simbolització...	EXPERT De forma activa	EXPERT De forma activa	
ALUMNAT													
1.													
2.													
3.													
4.													
5.													
6.													
7.													
8.													
9.													
10.													
11.													
12.													
13.													
14.													